

Linz en Wroclaw

De stuwende kracht van een titel

Yvette Gieles

Het begrip *creatieve stad* verwijst naar de rol van cultuur in stedelijke ontwikkeling. Op de golven van de kenniseconomie hopen beleidsmakers er vooral ingedutte provinciesteden mee tot leven te wekken en te transformeren in aantrekkelijke dynamische ‘hubs’ van creatief kapitaal en innovatief vermogen. In het kader van het Europese Jaar van Creativiteit en Innovatie onderzoekt EUNIC in een serie bijeenkomsten de praktijk van tien Europese steden.

De tien steden staan centraal in de serie van zes bijeenkomsten: Linz, Wroclaw, Turijn, Marseille, Vilnius, Pècs, Almere, Sevilla, Leipzig en Glasgow. In hoeverre zijn dit creatieve steden? Waarin onderscheidt de ene creatieve stad zich van de andere? Welke benadering heeft inderdaad een culturele meerwaarde en wat werkt eigenlijk bij nader inzien helemaal niet? De veronderstelling is dat aan het predicaat creatieve stad een culturele strategie vooraf gaat. Die strategie definieert de rol van cultuur in stedelijke ontwikkeling en positioneert de creatieve sector in het krachtenveld van politieke en economische actoren. Het opwekken en kanaliseren van culturele energie is voor menig stadsbestuurder een ingewikkelde balansoefening. Het is lastig om het leefklimaat in een stad te verbeteren met behulp van de vaak onvoorspelbare uitkomsten van culturele processen. Strakke kaders kunnen die processen beknotten, terwijl weinig sturing waarschijnlijk de inzetbaarheid van de uitkomsten beperkt voor buiten de cultuursector gelegen doelen.

De waarde van een titel

In de eerste aflevering staan Linz in Oostenrijk en Wroclaw in Polen centraal. Twee steden die zich uit de schaduw van een nationale hoofdstad en belast verleden proberen te werken, onder meer door te streven naar een hedendaags en dynamisch cultureel profiel. Onderdeel van de culturele strategie van Linz is de verwerving van de titel Europese Culturele Hoofdstad in 2009. Wroclaw presenteert zich als kandidaat voor de titel in 2016. Daarmee staat in deze aflevering vooral de vraag centraal hoe de titel Europese Culturele Hoofdstad past in de ambities van een creatieve stad. Als eerste niet-hoofdstad gebruikte Glasgow de titel in 1990 heel strategisch en succesvol in een grootschalig herontwikkelingstraject waarmee de stad uit het slop werd gehaald. Deze aanpak is later ook gevolgd door onder meer Dublin (1991) en Lille (2004). Niet alle Europese Culturele Hoofdsteden laten overigens zo'n indrukwekkende erfenis achter.

In tegenstelling tot *creatieve stad* is Europese Culturele Hoofdstad een beschermde titel. Door het uitgebreide selectieproces zou, volgens Ann Branch van de Europese Commissie, het verwerven van de titel eigenlijk altijd onderdeel moeten zijn van een culturele strategie op lange termijn. Tussen de aanwijzing van de stad en het daadwerkelijke jaar zit bovendien ook nog eens vier jaar. Vaak zijn de belangrijkste lokale pleitbezorgers en verantwoordelijke bestuurders allang vertrokken op het moment dat alle ogen op de stad en het programma zijn gericht. Een breed en stevig draagvlak is een must om de investeringen in de titel een duurzaam karakter te geven. Ook buiten het culturele veld. “We hebben ons te snel gericht op de culturele projecten. Het zou beter zijn geweest als we eerder waren begonnen met het op orde krijgen van de niet-artistieke aspecten van het jaar, zoals de bewegwijzering in de stad, de buitenlandse talenkennis van hotelmedewerkers en taxichauffeurs en het aanbod van overnachtingsmogelijkheden”, aldus Ulrich Fuchs, artistiek directeur van Linz 2009.

Linz Europese Culturele Hoofdstad 2009

Het programma van Linz 2009 is een gevarieerde parade van projecten: van de onvermijdelijke boottocht over de Donau die oost en west cultureel probeert te verbinden tot kunstzinnig vormgegeven hotelkamers in voormalige industriële complexen. Door het onderdeel ‘Kulturhauptstad des Führers’ en een project over natuurontwikkeling in het voormalige spergebied tussen Oostenrijk en het huidige Tsjechië komt ook de geschiedenis van de stad in beeld. Fuchs noemt dit een vorm van ‘zelfonderzoek van de stad’, niet alleen leerzaam voor bezoekers, maar zeker ook voor de inwoners. Aan het hoofd van de organisatie van Linz 2009 staan een Duitser, een Zwitser en een Oostenrijker die niet uit de stad zelf komt. Deze drie ‘buitenstaanders’ hebben de lat hoog gelegd voor de kwaliteit van de projecten. Veel projectvoorstellen, vooral uit het ongeorganiseerde cultuurveld, kregen geen plek in de programmering. In de marge van Linz 2009 is een lokale culturele beweging ontstaan die afgewezen projectvoorstellen heeft gebundeld in een publicatie en sommige projecten alsnog gaat uitvoeren. Ulrich Fuchs kan die onverwachte aanvulling op het officiële programma wel waarderen. Met grote cultuurinstututen, waaronder het Ars Electronica Center, verliep de samenwerking aanmerkelijk soepeler.

Fuchs vindt het nog te vroeg om uitspraken te doen over de mate waarin Linz 2009 een succes genoemd kan worden: “Het hangt er van af hoe je succes definieert. Januari en februari waren volgens het plaatselijke toeristenbureau slappe maanden, maar in artistieke zin geweldig. Vanwege het stijgend aantal overnachtingen is het toeristenbureau een stuk positiever over maart, terwijl juist in die maand een veelbelovend project de verwachtingen niet wist waar te maken.” Meer zorgen maakt hij zich over het traject dat moet volgen op dit jaar. Met het oog op verkiezingen eind 2009 probeerden de verschillende overheden elkaar tijdens de aanloop naar Linz 2009 te overtreffen in betrokkenheid bij het geheel. Nu worden de besluiten over het vervolg vanwege diezelfde verkiezingen bij voorkeur nog even uitgesteld. Fuchs heeft goede hoop dat bijvoorbeeld door de oplevering van een artist-in-residency plek later dit jaar en een nieuw operagebouw in 2012 Linz 2009 niet onmiddellijk na het laatste vuurwerk uit het weefsel van de stad verdwijnt.

Wroclaw European Cultural Centre

Intussen bereidt de Poolse stad Wroclaw zich voor op zijn kandidatuur voor de titel Europese Culturele Hoofdstad 2016. In afwachting van de uitkomst van de selectieprocedure heeft de stad zichzelf alvast uitgeroepen tot European Cultural Centre, waar hoogwaardige culturele activiteiten de ruimte krijgen. In uiteenlopende disciplines zijn festivals uit de grond gestampt. Zoveel zelfs dat locoburgemeester Obremski waarschuwt voor een verzadiging, vooral bij het publiek dat toch verwacht dat iedere editie weer mooier en spannender is. Tegelijkertijd investeert de stad in de culturele infrastructuur. Musea gaan op de schop en nieuwe accommodaties zijn in aanbouw. Op de vraag waar al die ideeën en initiatieven vandaan komen, bij de overheid of uit het culturele veld, antwoord Obremski dat de overheid veel doet, maar ook initiatieven in het veld ondersteunt: “Door een gebrek aan privaat geld is de positie van de overheid vrij dominant. Onze inzet is mede gericht op het genereren van private middelen. Deelname aan maatschappelijke organisaties is echter in Polen nog geen vanzelfsprekendheid. We willen de ontwikkeling van een ‘civil society’ ook stimuleren door bijvoorbeeld het verwerven van de titel Europese Culturele Hoofdstad in 2016.”

Wroclaw is overtuigd van de toegevoegde waarde van de titel Europese Culturele Hoofdstad, maar staat duidelijk aan het begin van een lang proces. Het is een stad in transitie, die nog zoekt naar een manier waarop het verschillende dimensies van zijn grillige geschiedenis kan versmelten in een culturele strategie voor de toekomst. Ten tijde van de Koude Oorlog was Wroclaw een brandpunt van een radicale underground in Oost-Europa en in de jaren '80 verschenen de kabouters van het Oranje Alternatief in het straatbeeld, een ludieke beweging als reactie op de dominante ‘rode werkelijkheid’ van het communistische regime. Aan creatieve energie is in ieder geval geen gebrek. “Polen houden van symbolen en de titel Europese Culturele Hoofdstad is om die reden voor ons aantrekkelijk”, stelt Alexander Gleichgewicht, projectcoördinator bij de afdeling Cultuur van Wroclaw. Door toe te werken naar de titel denkt hij alle creatieve energie in de stad te kunnen activeren. De vraag is hoe die benadering zich verhoudt tot de ambities van het culturele veld zelf. Op basis van zijn ervaringen met de mislukte gooi van Bremen naar de titel Europese Culturele Hoofdstad 2010, adviseert Ulrich Fuchs van Linz 2009 ook een alternatieve strategie te ontwikkelen: “Je moet voorkomen dat alle gemobiliseerde inzet verloren gaat in geval je geen Culturele Hoofdstad van Europa wordt”. De titel kan immers onderdeel uitmaken van een culturele strategie, maar kan deze nooit vervangen.

www.linz09.at

www.wroclaw.pl

www.ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc413_en.htm

